

АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІСТА ТА ЗАДОВОЛЕННЯ ПЕРШОЧЕРГОВИХ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ ЛЮДИНИ В ЇЖІ

Усе, що необхідно для підтримки життя, - їжа, вода, житло - об'єднується в категорію фізіологічних потреб. Перш ніж людина зможе переслідувати якісь інші цілі, їй необхідно задовольнити ці основні потреби. Психолог Абрахам Маслоу в 1943 р. заявив, що людська поведінка визначається широким спектром потреб. Він розбив ці потреби на п'ять категорій і розташував їх у визначеній ієрархії. В основі цієї ієрархії лежали найбільш насущні потреби (їжа, вода, житло), а на вершині - більш високі індивідуальні запити (визнання, самовираження). Коли потреби найнижчого рівня задоволені хоча б частково, людина починає рухатися до задоволення потреб іншого, і не обов'язково наступного рівня ієрархії. Таким чином, архітектура як творчість є вершиною індивідуальних запитів людини, що вирішує проблеми її найнижчих фізіологічних потреб. В ієрархії Маслоу потреби в їжі та житлі знаходяться поряд і вони є базовими. З давніх-давен і до сьогодні усі важливі події життя людини (народження, весілля, ініціації, смерть і т. ін.) пов'язані із ритуальним прийняттям їжі. Очевидно, що їжа завжди була цінністю, викликаною важкою доступністю. Навіть в радянську добу тотального дефіциту, під час проведення загальнонародних виборів, було своєрідним ритуалом відвідування буфету задля придбання дефіцитних продуктів, не кажучи вже про те, що навіть простий майонез і консервованій горошок на будь-яке свято потрібно було «діставати». Таким чином, деякі продукти, а вірніше їх наявність на святковому столі підвищували статус господаря.

Історія знає не мало прикладів як той, хто може розподіляти їжу та вирішувати давати її населенню чи ні, має безперечну владу над всім народом й усією країною. Як приклад може слугувати вислів відомого поета-сатирика Ювенала «Хліба та видовищ!», що описує політику державних діячів, які, підкуповуючи плебеїв роздачами грошей і продуктів, а також цирковими виставами, захоплювали і утримували владу в стародавньому Римі. В ХХ столітті трагічні події Голодомору, вчиненого радянською владою на території України також це підтверджують. Та і сьогодні, підкуп голосів виборців, здебільшого пенсіонерів, продуктовими наборами не таке вже поодиноким явищем. Окрім того, сьогодні дефіцит якісної натуральної чи органічної їжі призводить до того, що споживати її можуть собі дозволити далеко не усі. Варто сказати і про те, що останнім часом з'явилися дослідження в різних галузях знань, автори яких говорять про т.зв. «кулінарний простір» країни та стверджують що розвиток держави та її кулінарного суверенітету залежить від розвитку національної кухні і як наслідок - про його вплив на архітектуру закладів харчування та їх розміщення в міському просторі.

Наші предки, століттями розвивалися, створювали свою культуру, задля виживання збирались в групи та селились на визначеній території – так виникали селища, а згодом – міста, навкруги яких люди полювали, займались землеробством, вдосконалювали методи вирощування їжі. Розвиток міста завжди був тісно пов'язаний з їжею, а розвиток перших міст тісно пов'язаний із розвитком торгівлі та появою ринків. Можна стверджувати, що місто почало свій економічний і політичний розвиток завдяки ринку, що знаходився в найбільш доступному для громадян та приїжджих місці. Торговці, що прибували у місто повинні були знайти притулок – місце пов'язане не тільки з їжею та відпочинком, але й місце, в якому можна було укласти угоди, домовлятися про поставки продукції та строки, її ціну. Зазвичай, це були постійні двори та трактири, які в подальшому розвитку виокремилися в окремий функціональний тип, а згодом, в такі сучасні типи як готелі із яскраво вираженою діловою функцією і заклади громадського харчування.

В останні століття архітектура змінювалась разом із підвищенням рівня економічного благополуччя городян, що в свою чергу, тісно пов'язано з розвитком в великих містах культури споживання. Основними характеристиками цього процесу являється насичення ринку, поширення транснаціональних брендів, появлення визначених торгових форматів (сіткових магазинів, супермаркетів). Одним з найбільш суцільних проявів цього процесу стала видозміна самого міського середовища: з'явилися типи простору, не існуючі раніше (такі як торгові центри, торгово-розважальні комплекси, моли тощо). Ці формати по мірі освоєння їх городянами зайняли важливе місце в міському середовищі, стали точками локалізації нових стилів життя й соціальних відмінностей, а отже, суттєво вплинули на архітектурно-планувально-просторову структуру міського середовища. Вони стали формувати простір і притягувати до себе відвідувачів, а згодом, формувати навкруги себе житлові райони.

Отже, міський архітектурний простір постійно трансформується під дією процесів, пов'язаних із задоволенням першочергової потреби людини у їжі. Для дослідження цього явища потрібно знайти відповіді на питання: як їжа потрапляє в українське місто і як формує його транспортну мережу, як вона змінюється під впливом змін у харчуванні; як на архітектурному середовищі проявляється взаємодія між містами, селами, містами та селами, сусідніми ділянками та сусідніми державами; як фізіологічна потреба в їжі задає міський ритм та неповторний міський простір і як на нього впливає культура споживання? Таким чином, їжа, і все, що пов'язане з нею від доставки у місто та до споживача в самому місті і до її приготування, незалежно від того чи це заклад громадського харчування, чи кухня в окремій квартирі так чи інакше впливає на архітектурні та містобудівні процеси. Оскільки потреба в їжі стоїть на першому місці в піраміді людських потреб, то вона є відправною точкою, з якої можна і потрібно досліджувати архітектурний простір міста.